

забезпечення їх прав метою української держави повинна стати реалізація державного законодавства, а не тільки його декларування.

Література

1. Закон України «Про соціальний і правовий статус військовослужбовців і членів їх сімей» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>.
2. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>.
3. Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15>.

Шаталович І.В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ПРИРОДОЗНАВСТВО У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ПРОЧИТАННЯ ПЛАТОНІВСЬКИХ ЕСТЕТИЧНИХ КАТЕГОРІЙ

Чи можна стверджувати, що вчення Платона впливає на сучасне природознавство? Як відомо самі «тимеївські» багатогранники Платона, які на відміну від атомів Левкіппа-Демокріта, були непринятні класичною фізикою, наштовхнули В. Гейзенберга на розуміння того, що природа елементарної частинки, визначається, перш за все, естетичними принципами [1]. Тому в ракурсі сучасних стратегій прочитання Платона розглянемо ідеї природознавства крізь призму платонівського бачення естетичних категорій (краси, гармонії, симетрії, простоти).

В першу чергу слід підкреслити вплив краси на творчий пошук, який має дві сторони: пошук і оформлення, що спостерігаємо у Платона. З одного боку, Краса допомагає народженню (закликаюча Краса). Прекрасне (грец. *calon*) Платон зводить до дієслова називати, кликати, закликати (*caloun*) (Кратил, 416 b-c) [7]. З іншого боку, Краса визначає долю народженого (оформлююча краса), так як звільнення від «духовного» тягаря відбувається саме в прекрасному (Бенкет 206e). Евристичний вплив «прекрасного» полягає в наступному: Краса «закликає» вченого до дослідження навколишнього світу, супроводжує йому під час наукового пошуку, і

саме вона допомагає йому оформляти результати дослідження, доводить йому їх істинність, що супроводжується проявом естетичної насолоди і призводить до практичної користі. Таким чином, вплив прекрасного існує на всіх стадіях творчості вченого.

Однак чітке визначення краси вислизає від дослідника, тому що красу складно вербалізувати. Зокрема, П.Дірак міркував про математичну красу як про поняття більш інтуїтивне, але зрозуміле кожному математику або теоретику [8]. Платон також не зміг визначити красу. Про природу самої краси він говорить мало, наприклад, в «Державі» (V 479a) Краса визначається як єдина і самототожна ідея на відміну від нескінченної безлічі окремих прекрасних речей [7]. Прекрасне для Платона являється те, що постійне, а не те, що вічно змінюється і гине. Згідно висновку А. Ф. Лосєва («Історія античної естетики») терміни «прекрасний» або «Краса» вживається у Платона дуже різноманітно і суперечливо. Тому спробуємо висловити красу через інші естетичні категорії [3].

Про красу як гармонію Платон говорить в «Федоні» (85e-86b). Гармонія за своєю суттю, є єдність протилежностей (Бенкет 187a-c) і її можна ще висловити як згоду, співзвуччя, акорд (А.Ф. Лосєв). Про подібну згоду говорить і В.Гейзенберг («Кроки за горизонт»), на думку якого є правильне узгодження частин одної з одною, і з цілим. Академік А.Б. Мігдал також вважає, що Краса науки, як і мистецтва, визначається відчуттям пропорційності і взаємопов'язаності частин, що утворюють ціле, і відображає гармонію навколишнього світу [5].

Про красу як симетрію (пропорційність) Платон говорить у «Філебі» (64de). Прикладом симетричних утворень є багатогранники в «Тімеї» (куб, октаедр, ікосаедр, тетраедр). Симетрія пов'язана з гармонією. Упорядкування розміреного цілого є перетворення його в гармонію, а будовою Гармонії являються симетрія, пропорція, ритм [7]. Це ж визначення цілком можна застосувати і в сучасному природознавстві.

Симетрія цілком сучасне наукове поняття. А. Б. Мігдал характеризував головні напрямки фізики ХХ століття як пошуки симетрії і єдності картини світу [6]. І це є

вражаючим фактом. Симетрія панує в сучасному природознавстві, починаючи з виявлення її в законах збереження, в кристалографії, в хімічних властивостях періодичної таблиці Менделєєва, і закінчуючи відкриттям А.Ейнштейном загальності симетрії простору-часу і більш складними симетріями в світі мікрооб'єктів («калібрувальна інваріантність», ізотопічна інваріантність сильних взаємодій та ін.). На думку В.Гейзенберга поняття фундаментальної частки навіть слід було б замінити поняттям фундаментальної симетрії.

Наступна категорія – простота, яка проявляється у Платона в міркуваннях про неспівставність (Федон 78с, Теетет 205С). Прекрасне для Платона – це ідеальне, а ідеальне для Платона – просте, несоставне. Це взаємозв'язок ідеального і простого, красивого і простого починається в історії філософії саме з Платона.

Естетичний вплив простоти є і в сучасній науці. Так, А. Б. Мігдал зазначає, що іноді Краса зводиться до того, що вираз має простий вигляд і радує око, тому якщо у формулі багато коефіцієнтів, то значить вона некрасива, а у формулі з безглуздими множниками, необхідно запідозрити помилку. Про подібну простоту пише також П.Л. Капіца, захоплюючись тим, що для опису квантової закономірності фотоефекту А. Ейнштейну потрібні були лише три літери [2].

Перейдемо до проявів внутрішньої, більш глибинної Краси, до якої віднесемо встановлення зв'язку між різнорідним, а в термінах платонізму – тотожність межі і безмежного.

Симетрія для Платона не просто зовнішнє «геометричне» відображення, вона у нього Категорія онтологічного порядку, яка несе ознаки тотожності або злиття межі і безмежного. Приклад – тотожність числової структури і краси, Космос. Числом по Платону пронизано все в нашому світі: Пори року, людська стать, здоров'я, музика. Але з іншого – боку, число, ідея, межа у Платона не відірвані від матеріального, безмежного, а впорядковують його, зливаються з ним до нерозрізнення. Настає тотожність, в якій числова структура прекрасна, і краса пронизана числом. І тоді ідеї Платона з одного боку пронизані числами – межею, але вони у нього в той же час і

міфи – безмежне. Тоді хаос стає Космосом, який з одного боку є порядок (Горгій 508a), але в той же час і прикраса (Філеб 28С-29е).

Подібне злиття різнорідних явищ знаходимо і в сучасній науці. На думку А. Б. Мігдала, красиво, якщо вираз пов'язує в простій формі різнорідні явища, встановлює несподівані зв'язки [5]. Так, формула тяжіння А. Ейнштейна пов'язує радіус кривизни простору з щільністю матерії, а теорія відносності – тяжіння і поширення світла. Красивими також є рівняння Максвелла, що містять в компактній формі інформацію про всі електричних і магнітних явищах, а також теорія корпускулярно-хвильового дуалізму елементарних частинок і світла, які з одного боку – частинки (прояв числа, граничної відособленості в просторі); з іншого – хвилі (прояв текучого, безмежного). Причому в мікрооб'єкті це злило до повної тотожності – це частка і хвиля одночасно.

Таким чином, краса проявляється не тільки у зовнішній упорядкованості, узгодженості, пропорційності наукових формул і теорій, але і в більш глибокій тотожності різнорідних явищ.

Як висновок про співвідношення платонівських естетичних категорій з сучасним природознавством наведемо слова В.Гейзенберга, висловлені ним в роботі «Фізика і філософія»: «платонівські симетрії ще не були правильними, але Платон був правий, коли вірив, що в осередку природи, де мова йде про найдрібніші одиниці матерії, ми знаходимо, в кінцевому рахунку, математичні симетрії. Неймовірним досягненням було вже те, що античні філософи поставили вірні питання».

Література

1. Гейзенберг В. Значение красоты в точной науке // Шаги за горизонт / Сост. А.В. Ахутин. – М. : Прогресс, 1987. С. 268-282.
2. Капица П.Л. Эксперимент. Теория. Практика. изд. 4. М. : Наука, 1987. 495 с.
3. Лосев А.Ф. История античной эстетики. Софисты. Сократ. Платон. М. : АСТ ; Харьков: Фолио, 2000. 846 с.
4. Мамчур Е.А. Идея единства и простоты научного знания в современном естествознании // Философия науки. 2001. № 3. С. 118-135.
5. Мигдал А.Б. Поиски истины. М.: Молодая гвардия, 1983. 239 с.
6. Мигдал А.Б. Соображения в ходе дискуссии // НТР и развитие художественного творчества. Л., 1980. С. 222-223.

7. Платон. Сочинения. В 3-х т. / Подбщ. ред. А.Ф.Лосева и В.Ф.Асмуса. М. : Мысль, 1968-1972.
8. Поль Дирак и физика XX века : сб. науч. тр. / Сост. А.Б.Кожевников. М. : Наука, 1990. 221с.
9. Пуанкаре А. Наука и метод // О науке / АнриПуанкаре ; под ред. Л.С. Понтрягина. 2 изд. М. : Наука, 1990. С. 367-523.
10. Шубников А.В., Копчик В.А. Симметрия в науке и искусстве. М.: Наука, 1972. 339 с.